
Stanko Ojnik

Dr. Anton Korošec in status visoke bogoslovne šole v Mariboru

---

Leta 1859 je A. M. Slomšek ustanovil v Mariboru bogoslovno učilišče. Škofijski ordinariat v Mariboru si je že od leta 1927 prizadeval, da bi dosegel rang visoke bogoslovne šole. Po dvanajstletnih obravnavah so na podlagi Finančnega zakona za leto 1939/40 & 31, t. 6 sestavili posebno komisijo, ki je pripravila osnutek »Uredbe sa zakonskom snagom o uredjenju Centralnog bogoslovnog semeništa u Splitu i Bogoslovnog učilišta u Mariboru«. (Škofijski arhiv Maribor - ŠAM P 4/1940.) Zadeva je bila kronana z uspehom šele takrat, ko je postal minister za prosveto dr. A. Korošec.

To Uredbo so po besedah beograjskega nadškofa Ujčiča sestavljali ljudje, ki jim je bila država »fons omnium iurium«. Bila je v nasprotju z Zakonikom cerkvenega prava, resne pripombe pa je imela tudi Teološka fakulteta v Zagrebu.

Po prvi svetovni vojni so bili v Sloveniji in Dalmaciji še vedno v veljavi stari avstrijski zakoni, ki pa jih je prosvetno ministrstvo v Beogradu le slabo poznalo. Glede teološkega študija je bil še vedno v veljavi učni načrt, ki so ga sprejeli avstrijski škofje na Dunaju 1856. leta in ga je vlada odobrila 29. marca 1858.

Avstrijski koncept je strogo razlikoval med »semenišči« kot internati in bogoslovnimi šolami (theologisches Studium). Semenišče je bilo vedno izključno cerkveni institut, bogoslovno učilišče pa je imelo rang visoke šole »Hochschule«; diplome bogoslovnih učilišč so bile veljavne za javne službe, fakultete pa so priznavale vse semestre in izpite.

V Avstriji je bilo ministrstvo za vere in šolstvo združeno. Pri nas pa so se začele težave, ko so bogoslovne šole prešle pod prosvetno ministrstvo. Poleg tega pa je najprej ljubljanska teološka fakulteta uvedla pet letnikov, pozneje pa še zagrebška, vsaj de jure, če že ne de facto.

Beograjsko prosvetno ministrstvo ni poznalo bogoslovnih visokih šol. Pravoslavna bogoslovja so bila srednje strokovne šole, za katere je veljal pravilnik iz leta 1928 in z dopolnili iz leta 1931, ki je bil izdan po sporazumu s »Svetim Arhijerejskim Sinodom Srpske Pravoslavne Cerkve«. Treba je povedati, da so imele te šole šest razredov in da so morali absolventi polagati »stručni bogoslovni izpit«, ki jim je zagotovil sposobnost za duhovniško službo, za učenje veronauka in za vpis na pravoslavno fakulteto (čl. 31).

Sklep škofovske konference leta 1856 na Dunaju, ki v 14. paragrafu določa način imenovanja teoloških profesorjev, je cesar odobril s posebnim poudarkom, da sta vzgoja in izobrazba bodočih dubnih pastirjev za državo velikega pomena (Ministrska naredba z dne 29. marca 1858, št. 50).

Za profesorje teologije se je zahteval pisni in ustni izpit, le izjemoma se je to lahko spregledalo, če je kdo z znanstvenimi deli že dokazal, da je izkušen v svoji stroki,

Če je bila stolica že izpraznjena, se je razpisal natečaj v škofiji oziroma vseh škofijah, za katere je bil zavod ustanovljen. Oceno o pisni nalogi je škof zahteval od profesorjev zavoda ali še kake druge fakultete. Iz Maribora so pošiljali take naloge teološki fakulteti v Solnograd. Oceno o ustnem izpitu so podali profesorji domače ustanove skupno s komisarjem škofijskega ordinariata.

Ko je bila klasifikacija opravljena, je škof izbral tistega, ki je dajal največ jamstev za uspešno delo in ga predložil državnim oblastem z navedbo razlogov, ki ga priporočajo. Če državna oblast ni ugovarjala ali če so bili pomisleki odstranjeni, mu je škof izročil profesorsko službo. Škof je moral od vseh profesorjev zahtevati cerkveno mišljenje, nadzorovati njihovo življenje in učenje in po potrebi odvzeti pravico poučevanja.

Čeprav se tukaj ne želimo spuščati v delikatno vprašanje javnopravnosti učilišč, naj vseeno opozorimo, da je država plačevala profesorje, sodelovala pri nastavitvah in ustanavljala nove stolice.

Z nastankom Jugoslavije se je pojavilo vprašanje, kam naj se uvrstijo bogoslovna učilišča. Odgovor je bil odvisen od predmetnika, kvalifikacije profesorjev in študentov. Že takrat se je pojavilo vprašanje, ali gre samo za »strokovne« šole (»usmerjeno« izobraževanje), ki nudijo slušateljem le najpotrebnejša navodila za prakso ali jih lahko vzporejamo s fakultetami na univerzi. Eno je bilo gotovo, da take ustanove nimajo pravice promocij.

Za doktorat so se zahtevali rigorozi iz spekulativne in pozitivne dogmatike z apologetiko, bibličnih ved, cerkvene zgodovine in cerkvenega prava, moralnega in pastoralnega bogoslovja.

Vsi ti predmeti so se vedno predavali na mariborskem učilišču; čeprav je večina slušateljev šla v »prakso«, so nekateri opravili rigoroze na osnovi teh predavanj. Frekventacija se je vedno priznavala na teološki, filozofski in celo juridični fakulteti. Pogoji za polaganje rigorozov je bil izpit iz semitskih jezikov, vendar je zadostovalo, da je kandidat poslušal te predmete in opravil izpit na bogoslovnem učilišču.

Prosvetna uprava je spregledala, da so v pravoslavno bogoslovje sprejemali dijake z malo maturo, se pravi z osemletko, da pa so naše bogoslovne šole sprejemale kandidate z veliko maturo in da je študij trajal že takrat pet let.

Ministrstvo je zahtevalo celo »profesorske izpite« za učitelje verouka na srednjih šolah, ker so poznali posebni pravilnik o polaganju izpitov za profesorske kandidate pravoslavne bogoslovja (12. nov. 1921, 3. junij 1924). Po vsej tej zmešnjavi je razumljivo, da so naši bogoslovni profesorji dobivali plače srednješolskih učiteljev.

Te zadeve naj bi uredil konkordat med vlado in Apostolskim Sedežem, ki je v 24. čl. določal, da bodo imeli kateheti, ki so končali bogoslovne študije, enake plače kot če bi končali šolanje na javni univerzi. Na žalost je bil konkordat samo podpisan, pa nikoli ratificiran v parlamentu.

Uredba in cerkveno pravo

Mnogo določb osnutka Uredbe je bilo v nasprotju s cerkvenimi predpisi in jih škofje niso mogli sprejeti. Že v prvem členu je rečeno, da postanejo semenišča »dr-

žavni zavodi«, kar je povsem nesprejemljivo, saj so semenišča vzgojni zavodi že po svoji naravi, »instituta stricte ecclesiastica« (kan. 1352).

V 5. členu osnutka je rečeno, da te ustanove »rade pod nadzorom ministra prosvete, koju on vrši neposredno ili preko svojih izaslanika«, kar je v nasprotju s kan. 1357, ki pravi: »Škofu gre določati splošno in posamezno, kar se zdi potrebno in primerno za pravo upravo, vodstvo in napredek škofijskega semenišča, in skrbeti, da se to zvesto izpolnjuje.« To je jasno opredelil tudi 24. člen konkordata: »Sjemeništa ... bit će u isključivoj zavisnosti od Crkve«.

Naj še pripomnimo, da je za pravoslavne veljal čl. 227 »Ustave« z dne 6. nov. 1931, ki pravi: »Bogoslovne i monaške škole stoje pod vrhovnim nadzorom i upravom Svetog Arhijerejskog Sinoda, a pod neposrednim nadzorom nadležnog eparhijskog arhijereja«.

Tudi 8. člen ni posebno liberalen, ker pravi, da »bira« rektorje prosvetni minister »u sporazumu sa nadležnim Biskupom«, dočim za pravoslavne: »Rektore bogoslovja ... bira Sveti arhijerejski Sabor« (Ustav čl. 226).

Zelo neprimerno je tudi bilo, da je bil predstojnik šole sočasno predstojnik internata (čl. 8).

Za spirituala je bilo rečeno, da se postavlja na predlog učiteljskega sveta in da naj bo vsaj pet let duhovnik. Gre za mešanje dveh različnih ustanov (čl. 17).

Škofijski ordinariat v Mariboru je 4. septembra 1939 (št. 2169) vprašal predsedstvo škofovske konference, kakšno stališče je zavzelo do osnutka Uredbe. Odgovoril je aktuar ŠK, dr. Franjo Šeper, da je zagrebški nadškof dobil sporočilo, »da je g. nuncij iznenaden, da se vrše pogajanja mimo Kongregacije za semenišča«, ker so v osnutku točke, ki jih niti škofje niti Sveta stolica ne bi mogla sprejeti. Na to zaupno pismo je mariborski škof odgovoril nunciju in nadškofu v Zagreb.

V pismu Apostolskemu nunciju z dne 14. septembra 1939 pojasni mariborski škof težave glede bogoslovne šole in pove, da se pogajanja z vlado ne nanašajo niti na semenišče niti na študijski red, ki je povsem usklajen s splošnimi cerkvenimi predpisi. »Gre za izključno javnopravne učinke šole in predvsem za financiranje. Nikoli ne bom pristal na posege, ki bi prizadeli pravice ali zakone Cerkve.« (ŠAMP 4/1939).

V dopisu zagrebškemu nadškofu je rečeno, da se je o tej zadevi mariborski ordinarij pogovarjal z g. nuncijem ob priliki kongresa Kristusa Kralja v Ljubljani. Za njim pa je pojasnil zadevo še minister Snaj »v popolno zadovoljstvo Nj. Prezvzišenosti«. Na zaupen dopis ŠK št. 310 z dne 8. septembra 1939 pravi mariborski škof: »V svoji vesti sem prepričan, da je bilo dosedanje tukajšnje postopanje v zadevi pravilno, in vljudno prosim Prezvzišeni naslov, naj se blagovoli za dobro stvar zavzeti (MAŠ P 4/1939).«

Beograjski nadškof Ujčić pravi v svojem dopisu št. 1581 z dne 16. oktobra 1939, naslovljenem na mariborskega škofa: »Tudi jaz sem mnenja, ki sem ga tudi g. Nunciju izrazil pismeno 11. septembra 1939, da je treba razlikovati semenišče-internat in Studium theologicum. Semenišče spada povsem pod kompetenco škofa in tu Sveta stolica ne bo popustila. Glede ranga teoloških učilišč pa smemo in moramo razpravljati. Z veliko potrpežljivostjo upam, da bomo dosegli, kar stvarno želimo; ratio studio-

rum za Maribor in Split je povzeta iz fakultetne Uredbe, ki je zopet sestavljena na podlagi *Deus scientiarum*.« (ŠAM P 4/1939).

Zapleti v Beogradu

Dne 6. maja 1939 je inšpektor ministrstva za prosveto Janko Leskovšek poslal mariborskemu škofu I. Tomažiču zaupno pismo z naslednjo vsebino: »Danes sta odpotovala šef verskega odseka Janjić ... in naš načelnik, bivši gimnazijski profesor verouka iz Beograda v zvezi z določilom letošnjega finančnega zakona, ki pooblašča ministra prosvete med drugim tudi, da izda uredbo o rangi katoliških bogoslovij. Iz zasebnih razgovorov z Janjićem vem, da gre pri mariborskem bogoslovju posebno zato, da se ugotovi, v kolikor odgovarja usposobljenost predavateljev in predizobrazba slušateljev formalnim predpisom, veljavnim za državne visoke šole. Menim, da bi bilo stvari koristno, ako dobita ministerska odposlanca že od vsega začetka vtis, da je mariborsko bogoslovje bilo že doslej resnična visoka šola za vzgojo in obrazovanje bodočih katoliških duhovnikov. Dobro bi bilo npr. če se pri eventuelnem podrobnejšem pregledu pokaže, da med slušatelji ni, in vsaj v bližnji prošlosti ni bilo takih, ki se jim je matura ponesrečila. Ti bi mogli figurirati, kakor na državnih univerzah, samo kot izredni slušatelji vse do tedaj, dokler ne položijo višjega tečajnega izpita na kaki državni srednji šoli, najbolje pa seveda, 'da uopšte ne postojе' ... Odposlanca naj dobita voditelja, ki naj bi jima vse izčrpno razložil, ker o naših razmerah nimata pojma. Naj vidita in slišita čim več. V Mariboru ne kaže ju prepustiti samima sebi.«

Avstrijska škofovska konferenca je že leta 1849 in 1858 zahtevala izpit zrelosti ali vsaj s pozitivnim redom zaključenih osem gimnazijskih razredov. To se je dosledno zahtevalo tudi na mariborskem učilišču. Ko so nastale realne gimnazije, je ministrstvo za šolstvo izdalo posebno uredbo (RGB, 1910, št. 10), ki določa, da morajo absolventi realnih gimnazij narediti izpit iz grščine in latinščine v tistem obsegu, kot se je to zahtevalo za klasične gimnazije.

Prof. dr. F. Kovačič je napravil preglednico slušateljev od nastanka šole pa do leta 1929 in ugotovil, da je imelo maturo 856 slušateljev ali 84%, brez mature bilo 176 absolventov gimnazij ali 16%, približno enako število pa tudi maturantov z odličnim uspehom, in modro zaključil: »Sicer pa so mnogi gojenci brez mature v bogoslovju prav dobro študirali.« (Spomenica ob 70-letnici lavatinskega bogoslovnega učilišča v Mariboru. Maribor, 1929, 30).

Glede usposobljenosti profesorjev pa smo že zgoraj pojasnili, da so povsem izpolnjevali kriterije, ki jih je zahtevala avstrijska zakonodaja za učitelje bogoslovnih učilišč.

Beograjski nadškof Ujčić, odličen poznavalec takratnih političnih razmer, je 6. junija 1940 pisal mariborskemu škofu, da uredba za splitsko in mariborsko učilišče leži pri ministru Konstantinoviću: »Imam vtis, da ne gre za formalne težave, ampak da je potrebno, da hrvaški ministri stvar pospešijo, ker v Belgradu je treba sploh vsako stvar pospešiti... Prepričan sem, da je mons. Juretić od svoje strani stvar dobro pripočil; toda menim, da bo treba še pritiskati; ta pritisk pa morajo izvršiti po mojem

mnenju splitski krogi s tem, da obiščejo Belgrad, gredo od ministra do ministra in ne odnehajo, dokler jim hrvaški ministri ne zagotovijo, da bo uredba objavljena.« (ŠAM P 4/1940).

Ravnatelj mariborskega bogoslovnega učilišča dr. F. Cukala v promemoriji škofu Tomažiču zapiše: »Predlog prevzv. g. dr. Ujčiča se bo mogel izvršiti, čim se vrne g. minister na razpoložanju Fran Snój iz Beograda ter pojasni, kaj je dosegel s svojim posredovanjem in kakšen je položaj, v katerem se Uredba trenutno nahaja.« (ŠAM P 4/1940).

Senator Alojzij Mihelič iz Celja je 28. junija 1940 pisal ravnatelju: »Pretekli teden sem bil v zadevi mariborskega bogoslovja pri podpredsedniku vlade dr. Mačku. Naprosil sem ga, da podpiše Uredbo, ki jo je izdal minister g. Maksimovič o mariborskem in splitskem bogoslovju. G. dr. Maček mi je odgovoril sledeče: »Uredba prosvetnega ministra se nanaša tudi na splitsko bogoslovje. Ker pa se Split nahaja v hrvaški banovini, mora to Uredbo podpisati in izdati le hrvaški ban g. dr. Šubašič. Ima pa proti tej uredbi svoje pomisleke, češ, če sedaj prizna fakultetni rang splitskemu bogoslovju, potem bodo verjetno isto zahtevala tudi druga bogoslovja v hrvaški banovini.«

Na gornja izvajanja sem g. dr. Mačku pojasnil, da bi se lahko izdala tozadевна uredba samo za mariborsko bogoslovje, ker proti taki uredbi ni bilo do sedaj nobenih pomislekov.

Nato je g. dr. Maček izjavil, da naj prosvetni minister izda novo uredbu, ki se bo nanašala samo na mariborsko bogoslovje, kar bodo uredbu podpisali vsi hrvaški ministri.

O vsem tem sem informiral g. ministra dr. Kreka in ga naprosil, da posreduje pri prosvetnem ministru v gornji zadevi.« (ŠAM P 4/1940)

V škofijskem arhivu v Mariboru je tudi pismo predsednika ministrskega sveta Dragiše Cvetkovića z dne 14. junija 1940 šte. 3122, ministru prosvete Božidarju Maksimoviću, v katerem je rečeno, da s projektom »Uredbe« za sedaj ne more soglašati, ker se ne mudi in da naj bi o tem odločalo ministrstvo za vere, ki se šele ustanavlja (ŠAM P 4/1940).

Za pismo g. nadškofa Ujčiča se mariborski škof zahvali 17. junija 1940 in med drugim zapiše: »Prosim vas Prezvzišeni, da blagovolite še nadalje spremljati razvoj zakonitve Uredbe z isto stvarnostjo, ter zastaviti ob dani priliki svojo vplivno besedo, da se zadeva srečno zaključi.« (ŠAM P 4/1940)

Dne 3. julija 1940 piše mariborski škof novoimenovanemu ministru prosvete dr. A. Korošču: »Tukajšnji urad je bil obveščen od g. ministra dr. Frana Snoja in senatorja Alojzija Miheliča, da se je odgodil podpis Uredbe vsled odklonilnega stališča g. podpredsednika vlade dr. Vl. Mačka ... Na podlagi gornjih ugotovitev Vas g. minister, tukajšnji urad nujno prosi, da se vsled danih razmer, ki so nastale, blagovolite zavzeti za zakonitev Uredbe za mariborsko bogoslovno učilišče ter odrediti, da se dosedanje besedilo Uredbe v toliko spremeni, da se bo nanašalo le na Bogoslovno učilišče v Mariboru, ter to uredbu znova predložite v popis Predsedništvu Ministerskega sveta.

V teku prihodnjega tedna se bo z Vašim privoljenjem oglasil pri vas g. M., zastopnik tukajšnjega ordinariata, da zasliši Vašo odločitev in vaše nasvete.

Za to veliko uslugo, kakor za vso vašo dosedanjo naklonjenost vam ostane lavantinska duhovščina in njen naraščaj trajno hvaležen.« (ŠAM O 4/1940)

Službeni list kraljevske banske uprave z dne 16. oktobra 1940, št. 83, je prinesel Uredbo osrednje vlade o visoki bogoslovni šoli v Mariboru, s podpisimi ministra za prosveto dr. Korošca, predsednika ministrskega sveta Dragiša Cvetkovića in podpredsednika ministrskega sveta dr. Vl. Mačka.

V splošnih določilih je rečeno:

»Dosedanje bogoslovno učilišče v Mariboru je poslej državni zavod ... z nazivom: Visoka bogoslovna šola v Mariboru« (Čl. 1).

»Ta šola je zavod, ki daje visoko teološko strokovno izobrazbo. Diploma te šole daje pravico do napredovanja v državni in samoupravni službi za vsa zvanja, za katera se zahteva diploma o dovršeni bogoslovni fakulteti.« (Čl.3).

Zavzetost za uspeh visoke šole lepo razodeva pismo dr. A. Korošca, takratnega ministra prosvete, z dne 29. oktobra 1940, mariborskemu škofu: »Sporočam Ti, da sem dne 28. t. m. podpisal ukaze o imenovanju sledečih nastavnikov Visoke bogoslovne šole v Mariboru: za redna profesorja dr. Hohnjec Josip in dr. Jeraj Josip; za izrednega profesorja dr. Vinko Močnik, za docenta dr. Meško Josip.

Prav tako sem podpisal odlok, da začasno vrši dolžnost rektorja visoke bogoslovne šole v Mariboru dr. Hohnjec.

Rektorat naj takoj objavi konkurs za enega rednega in enega izrednega profesorja. Za rednega profesorja bi prišel v poštev dr. Močnik Vinko, a za izrednega pa dr. Aleksič.

Še predno pa bi prišlo do imenovanja teh, bom skušal vprašanje dr. Močnika za rednega profesorja rešiti na poseben način.« (ŠAM P 4/1940).

Mariborski škof je takoj odgovoril: »Velepoštovani gospod dr. Anton Korošec, predsednik senata in Minister prosvete:

Prejel sem danes Tvoje c. pismo o imenovanju dveh rednih in enega izrednega profesorja ter enega docenta na Visoki bogoslovni šoli v Mariboru.

Vesel izredno pospešene rešitve tukajšnje predmetne vloge, se za pismo in odlok prav toplo zahvaljujem Tebi g. minister, ki si se odločno zavzel za izvajanje zakonjene Uredbe.

V svoji hvaležnosti prosim Boga, naj na svoj način povrne Tvoje ukrepe v prid lavantinski škofiji in naj blagoslavlja Tebe in Tvoja mnogovrstna dela.

Z izrazi iskrenega spoštovanja, hvaležno vdani.« (ŠAM P 4/1940).

Ob povedanem lahko zaključim, da gre za majhen, toda blesteč kamenček v mozaiku velikega Slovenca.

Stanko OJNIK

DR. ANTON KOROŠEC UND DER STATUS DER HOCHSCHULE FÜR THEOLOGIE IN MARGURG

Zusammenfassung

Das bischöfliche Archiv in Marburg verfügt über umfangreiches Material verschiedenster Korrespondenz, was die Regelung des Rechtsstatus der theologischen Schule in Marburg betrifft. In den Bestrebungen für den öffentlichrechtlichen Status der Hochschule für Theologie spielte auch Dr. Anton Korošec eine nicht unwichtige Rolle. Als Bildungsminister der Cvetković Regierung unterschrieb er die Regierungsverordnung vom 26. August 1940, die im Artikel 1 folgendes besagt:

»Die bisherige theologische Lehranstalt in Marburg ist künftig eine staatliche Anstalt für Hochschulbildung...«

Im Artikel 2 wird gesagt:

»Diese Schule ist eine Anstalt, die eine theologische Fachhochschulausbildung gibt. Das Diplom dieser Schule erteilt das Recht auf Beförderung im Staats- und Selbstverwaltungsdienst aller Kenntnisse, wofür ein Diplom der abgeschlossenen theologischen Fakultät erforderlich ist.«

Aus dem Schreiben an den Bischof I. Tomažič geht hervor, wie sehr sich A. Korošec für eine Systematisierung von Professorenstellen und für eine sofortige Anstellung und Beförderung von Professoren einsetzte.